

A RÉSZLETÍV-ÜGYLETEK.

Két körülmény birt rá, hogy a részletív-ügyletek kérdéséhez hozzá szóljak, s az általam összegyűjtött és kezeim között levő, idevágó adatok alapján pontos számítást tegyek a részletív-ügylet jövedelmezőségét illetőleg. Az egyik, hogy a nagyméltóságú kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur nemrég kiadott köriratában felhivta a részletív-ügyletekre az illetékes körök figyelmét, mi által a kérdés aktuális jellegét nyert; a másik pedig, hogy Schönberger Lajos, »Börsen- und Handelsbericht« című lapjában (14-ik szám, 7-ik oldal) kiméletlen támadást intézett egy budapesti bankház ellen, mely szerinte a részletív-ügyletekben szörnyen uzsoráskodik.

A részletügyleteket szabályozó 1883. évi XXXI. t.-cz. az ügyletből elérhető nyereség maximumát 15⁰/₀-ban állapítja meg.

A gyakorlati életben a bankár akkép határozza meg a havi részletek nagyságát, hogy a sorsjegy készpénzbeli értékéhez (árfolyami érték + folyó kamat) hozzácsatolja annak $p^0/0$ -át és a nyert összeget elosztja a havi részletek számával n -nel. Ha az ügyletből eredő nyereséget $q^0/0$ -ban kifejezve q -vel jeleljük, igen egyszerű számvetéssel kimutatható, hogy az itt előforduló három mennyiség p , n , q között

$$q = \frac{24 p}{n-1}$$

összefüggés áll fenn.

Ezen egyenlet alapján, ha a sorsjegy eladási értéke és annak készpénzbeli értéke közötti különbség, a bankár által a részletügyletbe fektetett tőke 10⁰/₀-át teszi, vagyis ha $p = 10^0/0$ és egyidejűleg a havi részletek száma $n = 11, 13, 16, 17$, akkor a jövedelmezőség $q = 24^0/0, 20^0/0, 16^0/0, 15^0/0$; ha $p = 15^0/0$ és egyidejűleg

$n = 10,$	$13,$	$16,$	$19,$	$21,$	25
akkor $q = 40\%$,	30% ,	24% ,	20% ,	18% ,	15% ;
ha $p = 20\%$ és egyidejűleg					
$n = 13,$	$17,$	$21,$	$25,$	33	
akkor $q = 40\%$,	30% ,	24% ,	20% ,	15% .	

A jövedelmezőség tehát p változatlansága mellett annál nagyobb, mentől kisebb n , minél kevesebb számú részletre történik az eladás. A jövedelmezőség épen 15% -ot tesz, ha

$p = 10\%$	és egyidejűleg	$n = 17$	havi részlet		
$p = 15\%$	»	»	$n = 25$	»	»
$p = 20\%$	»	»	$n = 33$	»	»
$p = 30\%$	»	»	$n = 41$	»	» stb.

Az üzleti életben tényleg létesült kötéseknel azt találjuk, hogy ha $p = 15\%$, a papírt nem 25, hanem 12 részletre adták el, ha $p = 30\%$, az eladás nem 41, hanem 24 havi részletre történt. S így a bankár nyeresége nem 15% , hanem $30-32\%$.

Az így üzérkedők eljárásuk jogosultságát magából a törvény szövegéből akarják kimagyarázni. Ugyanis az idéztem törvényczikk 8-ik szakaszát: »A részletügylet a vevő vagy annak jogutódja által megtámadható, ha az értékpapír oly árban adatott el, mely az ügylet megkötésekor jegyzett árfolyamot és annak a részletügy tartama szerint számítandó évi 15 százalékat meghaladja«, úgy értelmezik, hogy nekik joguk van az értékpapír árfolyami értékéhez annak 15, 30, 45%-át hozzácsatolni, ha az eladás 12, 24, 36 havi részletre történt. Helyes volna ezen indokolás akkor, ha a vételösszeget nem havi részletekben, hanem egyszerre 12, 24, 36 hó leforgása után fizetnék. Hamis és helytelen az indokolás a felforgó esetben, midőn részletfizetésekről van szó, mert ekkor a *középlejűrat* veendő figyelembe.

Ha az árfolyami értékhez annak 15% -át csatolják és az eladás 12 havi részletre történik, a bankár nyeresége:

$$q = \frac{24 p}{n-1} = \frac{24 \times 15}{11} = 32\%.$$

Tagadom, hogy a magyar törvényhozásnak az lett volna intencziója, hogy 32% -os nyereségnek törvényes védelmet nyújtson. Sértés volna ez mindazokra, kik a nevezett törvény létrehozásában közreműködtek. S tényleg az egész okoskodás

nem más, mint a törvény szellemének szándékos félreértése, a törvény intencziójának vakmerő félremagyarázása.

A részletfizetésre létesült ügylet jövedelmezőségének megítélésére figyelembe veendő a középlejárat, mi $\frac{n-1}{2}$ hóval egyenlő, ha az eladás n számú havi részletre történt és ha az első részlet az ügylet megkötésekor készpénzben fizetendő. Ha tehát egy papírt, melynek készpénzbeli értéke 100 frt., eladnak havi 5.42 frtos 24 részletre összesen 130.08 frtért, a középlejárat 11½ hó, a bankárnak az ügyletbe fektetett 100 frtja 11½ hó alatt kamatozott 30.08 frtot s így nyeresége százalékban kifejezve:

$$q = \frac{1200 \times \text{kamat}}{\text{tőke} \times \text{hó}} = \frac{1200 \times 30.08}{100 \times 11.5} = 31\%.$$

Különböző bankárok által tett ajánlatok alapján harmincz esetre vonatkozólag kiszámítottam a részletív-ügyletek jövedelmezőségét, melyekből mutatoul álljon itt néhány példa.

A magy. kir. nyereménykölcson-kötvényt, melynek árfolyamát számításomnál 140-nek (a tényleges árfolyamnál magasabbnak) veszem, részletfizetés mellett kínálták:

Részletek száma	Egy részlet frt.	Összesen frt.	Többlet frt.	Nyereség %-ban
36	5.70	205.20	65.20	32%
30	6.40	192.—	52.—	31%
24	7.55	181.20	41.20	31%
24	7.50	180.—	40.—	29%
24	7.—	168.—	28.—	21%

1 db. bazilika sorsjegy. Árfolyam 8¼. Kínáltatik 36 havi részletre à 0.34 frt., összesen 12.24 frton. Többlet 3.99 frt. Jövedelmezőség 33%.

1 db. hitelsorsjegy. Árfolyam 190.—. Kínáltatik 22 havi részletre à 10.— frt., összesen 220.— frt. Többlet 30.— frt. Jövedelmezőség 18%. Ugyanezen sorsjegyet kínálják 24 havi részletre à 10.— frt., összesen 240.— frt. Többlet 50.— frt. Jövedelmezőség 27%.

Schönberger támadásának alapját képező körlevélben kínálnak 10 db. »Jó szív«-sorsjegyet 36 részletre à 1.97 frt., összesen 70.92 frt. Többlet 4.70 árfolyam mellett 23.92 frt. Jövedelmezőség 35%.

Ezekből világos, hogy Schönberger vádjának idevágó részét vissza nem utasíthatom, de kereken tiltakozom a vád általánosítása ellen. Sajnos, de igaz, hogy jelentékeny azon bankárok száma, kik a nagyközönség jóhiszeműségét kiaknázzák, a jövedelmező részletív-ügyletet nemcsak kultiválják, hanem a rendelkezésre álló utakon azt nagyban terjesztik. Ezekkel szemben azonban nem jelentéktelen azon fővárosi és vidéki pénzüintézetek száma sem, melyek az ilyen jövedelmet egyszerűen megvetik és részletív-ügyletekkel nem foglalkoznak.

Nem is habozom, hanem lelkem legjobb meggyőződése szerint nyíltan kimondom, hogy a részletív-ügylet mai alakjában eltiltandó.

Hát mit helyébe? Megadta e kérdésre már a választ néhány kiváló pénzüintézetünk, melyek szintén adnak el részletívetésre sorsjegyet, de nem részletív alakjában. Eljárásuk a következő: A fél megveszi a papírt a napiáron. Legyen ez 112 frt. Fizet készpénzben 12 frtot és a papírt elzálogosítja 100 frtba, miről az intézet kiállítja a szokásos zálogjegyet. A fél egy hó múlva megfizeti a 100 frt. egy havi 6⁰/₀-os kamatját, 50 krt és törleszt a kölcsönből 10 frtot., mit a zálogjegyre reávezetnek. A következő hó elsején lefizeti a fél a 90 frt. egy havi 6⁰/₀-os kamatját, 45 krt és megint törleszt 10 frtot s így tovább.

Ezen eljárás méltányos, őszinte és tiszta. Ezt óhajtanám általánosítani. A ki nem teszi meg saját jószántából, azt törvényeink szigorával kellene reászorítani.